

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.64

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.72-18>

Краснікова О.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1591-9613>

Тітов Р.Ю.

здобувач вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет

Матвієнко А.О.

здобувачка вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет

Krasnikova Oksana

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Finance,
Banking and Insurance
Poltava State Agrarian University

Titov Roman

Applicant for Higher Education
Poltava State Agrarian University

Matvienko Anna

Applicants for Higher Education
Poltava State Agrarian University

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Краснікова О.М., Тітов Р.Ю., Матвієнко А.О. Аналіз фінансового стану як головний фактор забезпечення платоспроможності аграрних підприємств. Аграрні підприємства виступають важливою складовою економічної системи України як основа її національної безпеки і конкурентоздатності. В статті висвітлюється необхідність регулярного моніторингу фінансового стану аграрних підприємств для пошуку додаткових фінансових ресурсів і своєчасного виявлення ймовірності загрози настання фінансової кризи. Розкриті особливості функціонування аграрних підприємств в сучасних умовах. Зазначена важливість постійного проведення аналізу фінансового стану господарюючого суб'єкта для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності. Також зазначено, що завдяки своєчасній оцінці фінансового стану є можливість здійснювати корегування політики підприємства щодо стабілізації фінансового стану та збільшення обсягу фінансових ресурсів. Запропоновані шляхи для ефективного розвитку аграрної галузі, а також оперативні заходи щодо покращення фінансового стану аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансовий стан, сільське господарство, аналіз, прибуток, платоспроможність.

Krasnikova Oksana, Titov Roman, Matvienko Anna. Analysis of the financial condition as the main factor in ensuring the solvency of agricultural enterprises. The agricultural sector is of great importance for the economic life of the state, as it creates new jobs, replenishes the country's state budget, ensures food security, and promotes the country's reputation on the international market. In the conditions of European integration processes, the role of timely and qualitative analysis of the financial condition of agricultural enterprises, assessment of their liquidity, solvency, financial stability and finding ways to improve the financial condition is increasing. In connection with the military aggression, most agricultural enterprises of Ukraine experience a lack of working capital, have an unsatisfactory capital structure and need significant financial resources to restore solvency and financial stability. The article highlights the need for regular monitoring of the financial condition of agrarian enterprises in order to find additional financial resources and timely identify the likelihood of a financial crisis. The peculiarities of the functioning of agricultural enterprises in modern conditions are disclosed. The importance of constant analysis of

the financial condition of the business entity is indicated. In the case of timely development and implementation of measures aimed at improving the financial situation in the long term, enterprises can increase their property potential, restore lost solvency, and therefore improve their competitive position on the market. It is also stated that due to the timely assessment of the financial condition, it is possible to adjust the company's policy to stabilize the financial condition, increase the amount of financial resources to maintain solvency and financial stability. With the help of the evaluation of a complex of indicators, it is possible to determine the factors that directly affect the financial condition of the enterprise and make the necessary management decisions for its improvement in a timely manner. Proposed ways for the effective development of the agricultural industry, as well as operational measures to improve the financial condition of agricultural enterprises.

Key words: financial, agriculture, analysis, profit, solvency.

Постановка проблеми. Аграрний сектор є стратегічною галуззю національної економіки України, адже частка сільського господарства у ВВП країни складає більше 10% у 2021 році. Виклики сьогодення зумовлюють сільськогосподарських товаровиробників до пошуку нових шляхів покращення їх фінансового стану. В результаті воєнних дій було знищено та пошкоджено багато основних засобів, об'єктів інфраструктури, заміновані та затоплені сільськогосподарські угіддя. Експорту сільськогосподарської продукції перешкоджає блокування морського шляху. Ці фактори зумовлюють пошук додаткових ресурсів для ефективного функціонування, шляхів покращення фінансового стану господарюючого суб'єкта. Якісний та своєчасно проведений аналіз фінансового стану господарюючого суб'єкта забезпечує безперервність виробництва, своєчасність розрахунків, дає можливість виявити ймовірність настання банкрутства та розрахувати ймовірність затримки платежів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняних та зарубіжних наукових працях досліджено широке коло питань, які стосуються аналізу фінансового стану господарюючих суб'єктів та пошуку шляхів його покращення з метою забезпечення платоспроможності та фінансовій стійкості. Означеній науковій проблематиці присвячена велика кількість публікацій такими вченими як Гудзь О., Демчук Н.І., Дорошенко А.П., Волкова Т.А., Поддєрьогін А.М., Олійник Л.М., Юрій Е.О., Яцух О.О. та багато інших. Аналіз результатів наукових досліджень свідчать про необхідність удосконалення теоретичних і практичних розробок з питань поліпшення фінансового стану господарюючих суб'єктів.

Постановка завдання дослідження. Метою написання статті є доведення необхідності проведення аналізу фінансового стану аграрних підприємств для забезпечення платоспроможності та пошуку шляхів його покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор є головною ланкою продовольчої безпеки та вагомим джерелом надходжень до державного бюджету України. За офіційними даними Державної митної служби України, за 2021 рік експортовано продукції аграрного сектора на суму 27,7 млрд доларів, а отже 40,7% від загального експорту товарів з України становить саме продукція сільського господарства. Основними видами експортованої продукції є зернові культури, олія, насіння олійних культур та макухи, тверді відходи від вилучення рослинних жирів і олій [1].

Діяльність аграрних підприємств зумовлюється особливими умовами функціонування, а саме: носять

сезонний характер виробництва, мають значну тривалість виробничого циклу, авансовані кошти вкладаються нерівномірно у виробничий процес і постійно наращуються аж до завершення кругообігу капіталу – це породжує неоднакову тривалість закріплення різних частин авансованих коштів у кругооборото залежність від природно-кліматичних умов, проблеми в розрахунково-платіжній дисципліні, брак коштів на оновлення основного капіталу, зменшення обсягів державної підтримки і т. п. Підприємства аграрної сфери потерпають від несприятливих природно-кліматичних умов. Великих збитків та шкоди земельним ресурсам нанесли військові дії, наслідком яких є обмежений експорт, невідзначеність, велика частина незасіяних площ, менша кількість зібраного врожаю. Тому, в умовах тривалої війни, економічної та демографічної кризи на порядок денний постає питання пошуку шляхів покращення фінансового стану аграрних товаровиробників.

За період становлення української державності в аграрній сфері відбулося багато змін. В першу чергу це пов'язано з впровадженням земельної реформи, змінами в податковій системі (сільськогосподарські підприємства тривалий час перебували на фіксованому сільськогосподарському податку, а зараз сплачують єдиний податок). Підсумком ринкових перетворень в агропромисловому виробництві стало запровадження приватної власності на землі сільськогосподарського призначення, ліквідація державної монополії на землю, ухвалення закону про відкриття ринку землі, що в підсумку сприятиме розвитку іпотечного кредитування. Адже, як свідчить історичний досвід, саме запровадження іпотеки дало доступ до фінансових ресурсів багатьом сільськогосподарським товаровиробникам порівняно з лихварським кредитом (від 50 до 100% річних) вигідних умовах. Як результат – суттєві зрушення в оновленні агротехнології багатьох господарств, підвищенні урожайності, поліпшення тваринництва [2].

Потреби ринкової економіки вимагають від кожного суб'єкта підприємницької діяльності вміння своєчасно аналізувати фінансову інформацію та приймати адекватні рішення щодо інвестування фінансових ресурсів задля отримання прибутку.

У сучасних умовах здійснення господарської діяльності фінансовий стан є ключовою характеристикою підприємницької діяльності, його оцінка – це запорука успіху фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів.

В першу чергу потрібно з'ясувати сутність поняття «фінансовий стан». За визначенням Поддєрьогіна А.М., «фінансовий стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансо-

вих відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів» [3].

В свою чергу Юрій Е.О. трактує фінансовий стан наступним чином: «фінансовий стан підприємства – це комплексна характеристика фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання в певному періоді, що визначає ступінь забезпечення підприємства фінансовими ресурсами та ефективність їх використання, його прибутковість, рівень фінансових ризиків та своєчасність проведення розрахунків за своїми зобов'язаннями» [4].

Не можна не погодитись з обома визначеннями, які свідчать, що фінансовий стан підприємства характеризується системою показників та показують формування, розподіл та використання фінансових ресурсів за певний період часу.

За допомогою проведеного аналізу фінансового стану підприємства можна:

- визначити ефективність фінансово-господарської діяльності;
- розрахувати досягнутий рівень кредитоспроможності;
- визначити рівень залучених інвестицій;
- проаналізувати політику розподілу та визначити ефективні напрямки використання прибутку;
- скласти платіжний календар для оптимізації грошових надходжень та багато іншого.

Фінансовий стан підприємств аграрної сфери визначають за наступними елементами:

- прибутковість;
- наявність власних фінансових ресурсів;
- платоспроможність та ліквідність;
- раціональне розміщення основного та оборотного капіталу.

У вітчизняній практиці набули поширення методики аналізу фінансового стану, які базуються на однофакторному аналізі показників фінансової звітності, а також які ґрунтуються на бальній системі оцінювання з визначенням класу ризиковості фінансового стану господарюючого суб'єкта.

Загальним для даних методик є те, що вони ґрунтуються на простих математичних зв'язках між окремими позиціями фінансової звітності на основі обчислення певного набору показників та порівняння отриманих результатів з нормативними значеннями, і в підсумку вивчення їх динаміки [5].

Розрізняють такі основні групи фінансових показників: фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, прибутковість, ефективність використання активів (ділова активність).

Показники ліквідності характеризують фінансові можливості підприємства щодо погашення заборгованості. Показники прибутковості порівнюють прибуток із вкладеними коштами.

Як вважає Дорошенко А.П., для сільськогосподарської галузі активність підприємства на ринку товарів та капіталу слід оцінювати за системою абсолютних показників, які характеризують виробничий потенціал підприємства та рівень прибутковості його господарської діяльності [6].

Одним із суттєвих елементів оцінки фінансового стану є аналіз структури пасивів господарюючих суб'єктів. Аналіз складу, структури та динаміки пасивів дає змогу

дослідити наявні джерела фінансування, рівень вартості залучення додаткових фінансових ресурсів.

Також одним із дуже важливих критеріїв оцінки фінансового стану є оцінка його платоспроможності, тобто здатності підприємства розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Показники платоспроможності визначають покриття підприємством позикових коштів та його фінансову незалежність від кредиторів.

Показники ефективності використання активів характеризують оборотність фіксованих активів, оборотність матеріальних ресурсів та оборотність всіх активів. Оборотність активів обчислюється як співвідношення між обсягами реалізації та загальними активами. Доцільно використовувати цей показник, оскільки він враховує як основні, так і оборотні активи.

У випадку, якщо суб'єкт господарювання досягає в цих напрямках необхідних параметрів, то фінансовий стан вважається стійким. Але, одночасно необхідно зазначити, що результати оцінки не обов'язково вказують на проблеми, з якими стикається суб'єкт господарювання. Така ситуація є наслідком об'єктивних факторів сезонності та особливостей фіскального навантаження сільськогосподарських товаровиробників [7].

Проведення діагностики фінансового стану підприємств АПК сприяє інформаційному забезпеченню всіх учасників виробничого процесу, а саме для розроблення планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств, мінімізації ризиків за позиками та венесками, диверсифікації відсоткових ставок тощо. Якщо підприємство досягає в цих напрямках необхідних параметрів то фінансовий стан підприємства вважається стабільним. Фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та їх соціальної сфери.

Першочерговим завданням фінансової служби підприємства є фінансовий контроль за виконанням планів та завдань по випуску високорентабельної, конкурентоспроможної продукції, за зниженням витрат на виробництво, запровадження режиму економії матеріальних ресурсів та управління виробництвом.

Таким чином, оцінка фінансового стану дозволяє виявити резерви стабілізації фінансових ресурсів та поліпшувати фінансовий стан, від якого залежить спроможність конкурувати на ринку та економічна перспектива підприємства в цілому.

Висновки. Отже, зважаючи на те, що сільськогосподарські товаровиробники мають виняткове значення для держави, забезпечуючи продовольчу безпеку, особлива увага має приділятися забезпеченню їх стабільного функціонування. Для ефективного розвитку аграрної галузі необхідні інвестиції капіталу, впровадження новітніх технологій, перетворення галузі із сировинної в продуктову.

У якості оперативних заходів покращення фінансового стану підприємств пропонується наступне: щоденно відстежувати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей, запроваджувати знижки у випадку дострокової оплати реалізованої продукції, реалізовувати неліквідні активи, удосконалити товарну структуру, розширити спеціалізацію такої продукції, яка буде забезпечувати ефективне використання ресурсів аграрного підприємства, постійно проводити пошук

резервів зниження собівартості реалізованої продукції, в першу чергу шляхом зменшення постійних витрат, оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, що має забезпечити мінімальний фінансовий ризик при максимальній рентабельності капіталу.

Таким чином, своєчасний аналіз фінансового стану підприємства дозволяє своєчасно виявити та усунути недоліки у фінансово-господарській діяльності господарюючого суб'єкта, і безумовно сприяє підвищенню ефективності використання його фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної митної служби. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 05.07.2023).
2. Якименко М.А., Краснікова О.М. Іпотечне кредитування як фактор модернізаційних процесів в аграрному секторі економіки України кінця XIX – початку XX ст. (на прикладі Полтавщини). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018. Вип. 29. Частина 2. С. 102–105.
3. Поддєрьогін А.М., Чорна Н.М. Методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємства: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби*. 2018. № 1. С. 150–160.
4. Юрій Е.О., Руснак Т.В. Шляхи покращення фінансового стану підприємства в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С. 560–565.
5. Тищенко В.В., Тищенко О.І. Оцінка фінансового стану підприємств в контексті економічної безпеки. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 6(48). С. 196–200.
6. Дорошенко А.П. Напрями оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. Вип. 2(5). Т. 3. С. 115–118.
7. Тулай О.Ф. Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств та основні напрями його зміцнення. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2018. № 3(38). С. 185–191.

References:

1. Ofitsiyni sait Derzhavnoi mytnoi sluzhby [Official website of the State Customs Service]. Available at: <https://customs.gov.ua/> (accessed July 05, 2023).
2. Yakymenko M.A., Krasnikova O.M. (2018) Ipotechne kredyтуvannia yak faktor modernizatsiinykh protsesiv v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy kintsia XIX – pochatku XX st. (na prykladi Poltavshchyny) [Mortgage lending as a factor of modernization processes in the agrarian sector of the economy of Ukraine at the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries (on the example of Poltava Oblast)]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Ekonomichni nauky"*, vol. 29, part 2, pp. 102–105.
3. Podderohin A.M., Chorna N.M. (2018) Metodychni pidkhody do otsinky finansovoho stanu pidpriemstva: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid [Methodical approaches to assessing the financial condition of the enterprise: domestic and foreign experience]. *Zbirnyk naukovykh prats Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby*, no. 1, pp. 150–160.
4. Yurii E.O., Rusnak T.V. (2018) Shliakhy pokrashchennia finansovoho stanu pidpriemstva v suchasnykh umovakh [Ways to improve the financial condition of the enterprise in modern conditions]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 16, pp. 560–565.
5. Tyshchenko V.V., Tyshchenko O.I. (2016) Otsinka finansovoho stanu pidpriemstv v konteksti ekonomichnoi bezpeky [Assessment of the financial condition of enterprises in the context of economic security]. *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnikova*, vol. 6(48), pp. 196–200.
6. Doroshenko A.P. (2012) Napriamy otsinky dilovoi aktyvnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [The ways of assessment the agricultural enterprises' business activity]. *Scientific works of Poltava state agrarian academy*, vol. 2(5), tom 3, pp. 112–116.
7. Tulai O.F. (2018) Finansovyi stan silskohospodarskykh pidpriemstv ta osnovni napriamy yoho zmitsnennia [The financial condition of agricultural enterprises and the main directions of its strengthening]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*, no. 3(38), pp. 185–191.